

Bibliografische gegevens:**Titel:** Handboek Arbeid & Gezondheid**Auteurs:** Yvonne Heerkens, André Bieleman, Harald Miedema, Josephine Engels, Marcel Balm**Uitgeverij:** Bohn Stafleu Van Loghum, Houten

Handboek Arbeid & Gezondheid

Erik Jan van Dalen

Van Dale geeft als definitie van handboek: boek waarin een overzicht wordt gegeven van een tak van wetenschap. Het Handboek arbeid & gezondheid onder redactie van Heerkens, Bieleman, Miedema, Engels en Balm maakt dit helemaal waar. Het is een stevig, ruim 400 pagina's tellend naslagwerk. Het biedt ontwikkelingen, cijfers en diverse theoretische modellen van het werkveld en de verschillende actoren daarin.

De opbouw van het boek is langs twee lijnen. In deel 1 is het vakgebied in algemene zin beschreven. De uitwerking hiervan naar modellen en context ervan voor het werkveld, staat in deel 2.

Algemene beschrijving van arbeid en gezondheid

Deel 1 start met een hoofdstuk met maatschappelijke ontwikkelingen. De lezer krijgt cijfers en grafieken voorgeschoteld over de samenstelling van de beroepsbevolking en arbeidsparticipatie. Het is geen algemene beschouwing, maar toegespitst op arbeid en gezondheid. Zomaar een paar voor mij schokkende feiten die de relevantie van dit vakgebied onderstrepen:

- Ruim 2 miljoen Nederlanders tussen 25 en 65 jaar beschikken niet over de door de rijksoverheid vastgestelde minimale startkwalificatie van mbo-niveau 2 of hoger.
- Ruim 600.000 volwassen Nederlanders besteden wekelijks 8 uur of meer aan onbetaalde mantelzorgtaken gedurende ten minste drie maanden.
- In Nederland geven we jaarlijks 12 miljard euro uit aan uitkeringen in het kader van verzuim en arbeidsongeschiktheid.

Onderdeel van deel 1 is ook de beschrijving van actuele ontwikkelingen ten aanzien van de inclusieve arbeidsmarkt, duurzame inzetbaarheid en een leven lang leren. Maar hoe fraai is het, om na dit soort vergezichten, terug te vallen op de definitie van de twee kernbegrippen uit de titel van het boek: arbeid en gezondheid. De auteurs schuwen niet om de ogenschijnlijk triviale begrippen nader te duiden. We vinden in prettig leesbare zinnen het verschil terug tussen arbeid en werk. Er volgt een korte, historische beschouwing. Eigenlijk is wat wij nu ‘arbeid’ noemen, dat wat voorheen onder ‘werk’ werd verstaan. Een leuk weetje. De definiëring van de concepten arbeid en gezondheid is noodzakelijk, vanwege de selectie van onderzoeksmodellen die de auteurs in het daarop volgende hoofdstuk presenteren. Zo is het concept gezondheid beperkt tot het individu of een groep van individuen. De gezondheid van organisaties of van een samenleving valt buiten scope van het boek.

Wat erna volgt, is het hoofdstuk met modellen en instrumenten. Zelfs een stukje methodologie is er in opgenomen. Bovendien is het aantal modellen groot, de hoeveelheid tekst per model is gering. Dientengevolge leent het boek zich bij uitstek voor studenten en (beginnende) professionals. De meer ervaren rotten zullen de beschrijving te oppervlakkig vinden en verdieping missen. Het hoofdstuk ‘de spelers’ is voor de volhouder: met een mateloos grote nauwkeurigheid wordt het hele arsenaal aan actoren beschreven in het werkveld van arbeid en gezondheid. Van arbeidsdeskundige tot klinisch arbeidsgeneeskundige en van HR-adviseur tot veiligheidskundige: het is ongetwijfeld compleet, maar ruim dertig pagina’s voelt als overkill.

Modellen, feiten, wet- en regelgeving

Deel 2 bevat drie meer praktisch gerichte hoofdstukken:

- (Meer) aan het werk
- Aan het werk blijven
- Re-integratie.

Stuk voor stuk zijn het actuele onderwerpen. In dat licht bezien valt op hoeveel ‘dunner’ het eerste onderwerp is beschreven dan het tweede. Niet alleen in het aantal pagina’s, maar -belangrijker- in inhoudelijke verdieping. Het hoofdstuk ‘(Meer) aan het werk’ is wat verhalend opgesteld. De inhoudelijke boodschap is gericht op de kwetsbare groepen op de arbeidsmarkt, de verklaring waarom zij moeilijk aan het werk komen en welke sociale zekerheidsconstructies er zoal bestaan. Na lezing van het daarop volgende hoofdstuk ‘Aan het werk blijven’ valt pas goed op hoe oppervlakkig dit eerste onderwerp is behandeld. De diepgang van het hoofdstuk ‘Aan het werk blijven’ is veel groter. Zo komt duurzame inzetbaarheid daar in vele facetten over het voetlicht, staat de beheersing van arbeidsrisico’s in de schijnwerpers, vinden we een uitgebreide paragraaf over werkgeluk en komen theorieën over organisatieontwikkeling ter sprake. Het zijn bruikbare en relevante invalshoeken om aan het werk te blijven. De behandeling ervan vindt plaats op een wijze dat het lijkt alsof de au-

teurs hiermee meer affiniteit hebben dan met het onderwerp '(Meer) aan het werk gaan'.

Het gevoel van 'overkill' treedt wederom op in het hoofdstuk 'Aan het werk blijven'. Zie bijvoorbeeld de bijna wiskundige beschrijving van de meting van fysieke belasting en repeterende bewegingen. Ik haak af bij de formule om de recommended weight limit te berekenen door 23 kg te vermenigvuldigen met zes (reductie)factoren Hf, Vf, Df, Ff, Af en Cf. Evenzo vind ik het irrelevant om in de hoofdtekst van het boek te lezen dat looproutes minimaal 1,2 meter breed dienen te zijn, maar bij een ingang ten minste 1,5 meter. Op dat soort momenten zie ik maar één oplossing: overslaan. Het vervelende is dat ik erg vaak en erg veel pagina's oversla.

In het laatste hoofdstuk, Re-integratie, domineert de beschrijving van wetgeving. Het is onvermijdelijk; dit onderwerp hangt daarmee nu eenmaal nauw samen. Toch doen de auteurs het op een plezierige wijze. Ze introduceren verzuim- en re-integratiemodellen. Ook al dateren sommige al uit de jaren negentig van de vorige eeuw, maar de meerwaarde zit bij de toelichting die de auteurs geven op bevorderende en belemmerende factoren en ieders rol daarin.

Résumé

Beginnende onderzoekers en docenten in het vakgebied arbeid en gezondheid zullen hun vingers aflikken bij dit boek. Op een presenteerblaadje reikt het boek actuele kennis aan over regelingen in de sociale zekerheid, theoretische modellen, stakeholders in het werkveld van werk vinden en behouden, alsmede maatschappelijke historie en ontwikkelingen. Het wemelt van de referenties en literatuurverwijzingen. Het aantal bronvermeldingen is ongehoord groot. De keerzijde is dat beroepsbeoefenaren wellicht afhaken: ze 'verdrinken' in details en het grote aantal verwijzingen reduceert de leesbaarheid. Het is typisch zo'n boek dat beroepsbeoefenaren kopen, doorbladeren en op hun bureau leggen met de bedoeling hoofdstuk X, Y of Z nog eens goed door te lezen, hetgeen er vervolgens niet meer van komt. Het boek bevat té veel details en is té triviaal voor beroepsbeoefenaren om relevant te zijn. Praktijkcasuïstiek is sporadisch, en inhoudelijk te oppervlakkig aanwezig. Dat is een gemis, want het had de zorgvuldig beschreven basiskennis kunnen verrijken.

Het Handboek arbeid en gezondheid is vooral waardevol in het HRM-onderwijs en voor (beginnende) beroepsbeoefenaren in de wereld van arbeidsomstandigheden, ziekteverzuim en re-integratie. Het biedt een prachtig en fundamenteel vertrekpunt met bovendien een scala aan verwijzingen naar verdiepende literatuur en achtergrondinformatie.